

MARKO KREMŽAR

Skrivnost trpljenja

Domišljati si, da bi mogli doumeti skrivnost trpljenja, ki spremlja človeški rod na poti skozi čas, bi bilo znak napuha, saj segamo tako do vprašanj greha in zla na zemlji, vendar je vsaka skrivnost tudi izziv. Dana nam je, ne da bi jo s svojimi omejenimi spoznanji izvotlili, temveč da se ob njej zamislimo.

Ali ima trpljenje smisel?

Trpljenje je del življenja. Človek se mu lahko upira in se zaradi njega čuti nesrečen, lahko pa ga tudi sprejme kot del danosti, ki jo mora živeti. Težko ga je prenašati in lahko ga občutimo kot krivico, a je neizogiben del človeške dediščine. Če ga ne sprejmemo, spoznamo le njegovo težo, ki nam lahko zamegli pogled do take mere, da ob obremenjenosti z lastno bolečino, ne vidimo bližnjih. Ko pa trpljenje sprejmemo, opazimo, da smo del trpečega, a ne manj vrednega človeštva, kar nas lahko krepi in v nekem pogledu tudi zdravi.

Zgodi se, da je kdaj trpljenje tako težko, da človeka lahko zlo-
mi. Tudi Kristusovo trpljenje na Oljski gori je bilo premočno za njegovo človeško naravo, zato je takrat prosil za pomoč nebeškega Očeta. Kot vedno, nam je tudi v tem pogledu dal zgled. Kadar človeka zagrne val trpljenja in čuti, da mu zmanjkuje moči, je treba prositi za Božjo pomoč. Prednost, ki jo imamo kristjani, je v tem, da vemo za smiselnost trpljenja, ki lahko postane naša skromna daritev, s katero se približamo trpečemu Kristusu, se pridružimo njegovi vseobsegajoči zadostilni daritvi, kar nas povezuje s skrivnostjo odrešenja.

Kdor ne veruje v Kristusa, te globoke smiselnosti trpljenja ne more doumeti in ostaja zato ob njem brez besed. Lahko ga, kot nekdanji stoiki, sprejme in prenaša kot del cene človekovega dostojanstva, ali pa se ob srečanju z njim prepusti obupu.

Od kod in zakaj?

Kljub temu pa si prav človek, ki veruje v Boga, zastavlja vprašanje: od kod trpljenje? Če je za neverne trpljenje dejstvo brez globljega smisla in ga pogani navadno pripisujejo vplivu hudih duhov, najdemo kristjani odgovor na to vprašanje na prvih straneh Svetega pisma.

Sveto pismo, izhodiščna knjiga vseh treh monoteističnih verstev, osvetli to vprašanje, ko uči, da je Bog ustvaril nebo, zemljo in na njej človeka ter da je vse ustvarjeno »bilo zelo dobro« (1 Mz 1,31). Napor dela in porodna bolečina nista omenjena po ustvaritvi moža in žene, temveč šele po njuni prelomitvi ustvarjenega reda, to je po prvem grehu.

Morda zato pogosto slišimo, da je trpljenje kazen za greh. Stvarnik naj bi kaznoval prva človeka, ker sta storila, kar jima je prepovedal. Vendar, ali ju je Bog res kaznoval, kakor kaznujejo starši otroke, kadar jih ti ne ubogajo? Taka razlaga se zdi preveč pedagoška in pripisuje nebeškemu Očetu človeške lastnosti. Zato se smemo vprašati, ali ni trpljenje posledica prestopka in ne Očetova kazen, kar bi bilo, kot naknadno dejanje, neskladno z Božjo nadčasnostjo. Pomeni, da Bog po grehu ni kaznoval upornega človeka, ampak mu je jasno povedal, kakšne posledice bo imelo njegovo svobodno, a neodgovorno dejanje zanj, za njegov rod in za svet, v katerem bo živel.

V čem sta se prva človeka pregrešila, kaj sta storila, da sta povzročila tako katastrofo, katere posledice bodo segale do konca dni? Sveto pismo pravi, da je »Gospod Bog vzel človeka in ga postavil v edenski vrt, da bi ga obdeloval in varoval. Gospod Bog je človeku zapovedal in rekel: »Z vseh dreves v vrtu smeš jesti, le z drevesa

spoznanja dobrega in hudega nikar ne jej! Kajti na dan, ko bi jedel z njega, boš gotovo umrl» (1Mz 2,15–17). Prav to sta storila kasneje Eva in Adam v želji, da bi postala enaka Bogu. Premagal ju je napuh na področju védenja in znanja pa tudi poželenje in nezmernost čutov. Vedeti sta hotela neposredno, kaj je dobro in kaj zlo.

Ravnovesje v stvarstvu se je porušilo zaradi človekovega svojevoljnega posega v naravni red. V prvotno harmonijo Božje stvaritve je s človekovim upornim dejanjem vstopil nered in z njim bolečina, bolezen in smrt.

Dar svobode

Človek je prejel od Stvarnika dragoceni dar svobodne volje, kar ga je postavilo visoko na lestvici stvarstva. Ta dar je človek, zapeljan po očetu laži, uporabil neodgovorno. Pregrešil se je zoper Božjo postavo, ki vzdržuje stvarstvo. Bog, ki je dobrota in usmiljenje, je to sicer odpustil in človeku z napovedjo Odrešenika obljubil pomoč, a posledice slabega dejanja so ostale. Človekova narava je bila oslABLJENA, z omeGljenim umom lažje dojemljiva za slabo in njegovo telo je postalo umrljivo.

Ali se ne dogaja tako vse do danes, da kesanje in odpuščanje izgladita lahko odnose med ljudmi, a ne popravita posledic opustitev in slabih dejanj? Poglejmo preprost primer. Mati posvari sinka, naj ne pleza na češnjo, da ne pade. Sinko vidi zrele češnje, spleza na drevo, pade in si zlomi nogo. Žal mu je, da mame ni ubogal, ji to pove in mama mu odpusti ter na prestopok pozabi. Toda noga ostaja zlomljena, ker z njo povezana bolečina in pohabljenost nista materina kazen za neubogljivost. Trpljenje, ki je sledilo nesreči, je posledica fizikalnega, naravnega zakona in nepremišljene svobodne odločitve. Poželenje je bilo močnejše od materinega svarila in sin je spoznal, da ima vsako dejanje svoje posledice.

Mislimo si še očeta, ki podari sinu novo uro, a ker pozna njegovo prirojeno radovednost, ga opomni, naj je ne odpira, da je ne pokvari. Sin je ure vesel, si jo ogleda od zunaj pa odpre še po-

krovček, prične razstavljati svetlo kolesje, saj misli, da ga potem ne bo težko sestaviti, kakor je bilo. Ko se prepriča, da je uro pokvaril, ga je pred očetom sram. Sprijazniti se mora z mislijo, da je naredil škodo, a se tolaži, da je imel pogum storiti nekaj po svoji volji in da zdaj ve, kako je narejena ura. Seveda je zdaj brez ure. Na prvi pogled gre za majhno kazen, ki pa seveda ni očetova. Je posledica sinovega neodgovornega posega v neznan mehanizem, katere razsežnost bo pričel zaznavati šele v teku časa, ko bo uro pogrešal.

Kaj pa oče? Ali je zato užaljen? Oče je vedel, da bi si sin z uro lahko pomagal v življenju, pa tudi, da je fant iznajdljiv in radoveden. Ko vidi, da se je sin lahkomišno odločil, kakor se je, ve, da mu ne bo lahko. Vendar je imelo njegovo darilo, ki ga sin ni znal ceniti, več namenov. Oče mu je z njim tudi omogočil, da je spoznal vsaj do neke mere prikriti mehanizem, pa tudi, da se je za to dejanje svobodno odločil. Tudi to je bil dar. Zato ga oče ne kaznuje, temveč opomni, da če je dovolj star, da se odloča po svoji volji, je tudi dovolj zrel, da nosi posledice svojih dejanj.

Zloraba svobode

Kako je ob lahkomišelnosti prvega človeškega para ravnal nebeški Oče? Adam in Eva sta vedela, da jima je Bog naročil, naj ne segata po sadežu z drevesa spoznanja dobrega in hudega, a sta hotela vendarle sama presoditi, kaj je dobro in kaj zlo, verjetno pa sta hotela spoznati tudi, kaj bo, če uveljavita svojo voljo. Pri tem se nista zavedala, da s precenjevanjem svojih zmožnosti, to je z napuhom, sledita volji zapeljivca. Namesto da bi sodbo, kaj je dobro in kaj zlo, prepuščala nebeškemu Očetu, sta tudi o tem hotela odločati sama. V nesmiselni želji, da bi bila taka kot On, sta segla po vabljevem sadu, a se jima pri tem ni sanjalo, kaj je v resnici zlo in kakšne posledice bo imela njuna odločitev za njiju in njun rod. Božje volje nista jemala dovolj resno, podcenjevala sta svojega nebeškega Očeta in njegovo stvarstvo. Njuno svobodno odločitev je Stvarnik sprejel. Vedel je, za kakšno brezizhodno pot

se odločata, zato je v svoji dobroti obljubil njima in njunemu rodu pomoč v osebi Sina Odrešenika.

Prvi človek je neodgovorno posegel v dobro in uravnovešeno Božje stvarstvo ter s tem dejanjem povzročil v njem nered. Posledice tega nereda, trpljenje in smrt, prizadevajo vse stvarstvo, v katero posega od takrat človeški rod vedno znova s pretirano samozavestjo. Zaveda se svoje svobode, ve, da lahko Stvarnikovemu načrtu sledi ali ga zavrže, če je za to pripravljen plačati ceno, katere razsežnosti pa zaradi svoje naravne omejenosti ne more zaznati. Prav iz nepriznavanja te omejenosti, iz napuha, izvirajo dan za dnem, ob mnogih dobrih, tudi vedno nova neodgovorna dejanja Adamovih sinov in hčera, ki ponavljajo isti prestop in kopičijo na ramena svojega rodu bremena hudih sadov.

Dobro in zlo

Ker smo ustvarjeni kot svobodna bitja, se srečujemo kot posamezniki in kot družba naprestano z izzivom odločanja, ali naj sledimo božji ali lastni volji. Ob tem vse preradi mislimo, da smo zmožni urejati svoj mali in tudi veliki svet izključno po spoznanjih lastnega razuma. Ne sprejemamo radi omejitev, saj se prepričujemo, da smo dovolj zreli, da vemo, kaj je za nas dobro in kaj ne. Zato naj znanost nima omejitev, umetnost mora biti popolnoma svobodna, užitki čim večji in poraba gospodarskih dobrin neomejena.

Želji po nezmernem uživanju je zapadla, kot beremo v Svetem pismu, že prva žena. Ni ji bilo dovolj sadežev, ki jih je ponujalo vse drevje rajskega vrta. Z Adamom nista vedela, kaj je lakota, ne, kaj je pomanjkanje, a ko je Eva »videla, da je drevo dobro za jed, mikavno za oči in vredno poželenja, ker daje spoznanje« (1 Mz 3,6), je kljub Božjemu svarilu segla po sadežu in jedla. Vzela si je, kar je bilo videti dobro, ne kar bi potrebovala. Verjela je videzu, želela si je novih izkustev, užitkov in spoznanj. Poželenje jo je zavedlo v nezmernost, ki je vse do današnjih dni, v svojih mnogih oblikah, eden od virov osebnega in družbenega trpljenja.

Pri svojih iskanjih in teženjih odkriva človeški rod v stvarstvu mnogo novega, kar more uporabiti v dobro ali pa tudi v slabo. S tem sledi Božjemu naročilu, da stvarstvo uporablja in varuje, ali pa samovoljno izrablja ter s tem povzroča v njem nered in trpljenje. Človek je zmožen delovati v skladu s Stvarnikovimi zakoni in omejitvami in mnogo jih je, ki to delajo po svojih najboljših močeh. Kdor skuša slediti smernicam Božjih nasvetov in omejitev ter univerzalni zapovedi ljubezni, blaži s tem trpljenje in veča blaginjo. A skušnjava neomejene svobodnosti je vedno prisotna in zmerna skromnost neredko prikazovana kot človeka nevredna omejenost.

Ko sta naša prastarša skušala sama odločati o dobrem in zlu, sta se pri tem zmotila in tako povzročila drugačne sadove, kot sta pričakovala. Ko sta sledila obljubam zapeljivca, nista poznala globin stvarstva in vseh možnih posledic svojih dejanj. Tako se dogaja tudi nam, njunim potomcem, ki urejamo svet po svoji medlih spoznanjih in šibki volji, ki rada nekritično sledi mikavnim obljubam in s tem veča na svetu breme nemira in trpljenja.

Podedovano breme

Vendar, zakaj naj bi trpeli tudi nedolžni? To pogosto zastavljeno vprašanje kaže, da si težko predstavljamo izvirni greh z njegovimi posledicami kot podedovano breme, čeprav smo ljudje polni dednih pogojenosti vseh vrst. Pomagajmo si spet s primerom.

Pomislimo, kaj bi bilo, če bi kak znanstvenik pri svojih poizkusih sprostil neko energijo, ki bi vsem ljudem spremenila genske značilnosti, recimo tako, da bi bili odslej vsi gluhi. V družbenem spominu bi ostalo zapisano, da so imeli ljudje nekoč neki čut, ki pa se je izgubil zaradi nepremišljenega dejanja nekega prednika. Kakšen je bil ta izgubljeni čut, ne bi niti znali niti mogli opisati. Pravični in nepravični bi se navadili živeti brez njega in življenje bi teklo naprej, a seveda drugače kot prej. Življenjski pogoji bi se spremenili za vse, a življenje bi ostajalo še vedno dragocena vrednota.

Ali bi smeli reči, da je po tej nesreči človek različen od »prvotne« Stvarnikove zamisli? S tako razlago bi pripisovali vsemogočnemu Stvarniku človeške lastnosti. Zamisel neskončnega Boga ima nešteto možnih smeri, ker od vsega pričetka predvideva in upošteva človekovo svobodo, ki je njegov dar. Res je na svetu konec prvotne, ustvarjene harmonije, človeška narava ni več taka, kot je prvotno bila, prišla sta smrt in bolečina, a ne kot Stvarnikova kazen, temveč kot posledica, v dobrem Božjem stvarstvu, po človeku povzročenega nereda.

Sprejetje odgovornosti

Smemo se vprašati, ali je katastrofa izvirnega greha posledica le neodgovorne radovednosti naših prastaršev? Ali je vsa nesreča, ki nas je zadela, lahko sad enega samega dejanja? Če sledimo svetopisemski pripovedi, opazimo še drug, morda globlji vzrok.

Poleg tega, da sta si prva človeka hotela samovoljno pridobiti spoznanje o dobrem in zlu, sta hotela postati enaka Bogu. A tudi po tem prestopku in izrazu napuha, sta se še naprej oddaljevala od svojega Stvarnika. Če je Eva dolžila za svoj prestopok kačo, kar je bilo sicer neodgovorno, a do neke mere res, pa je Adam skušal zvaliti krivdo za greh na nebeškega Očeta. Rekel je: »Žena, ki si mi jo dal, mi je dala z drevesa in sem jedel« (1 Mz 3,12). Evin izgovor je bil lahko izraz lahkomiselnosti neodgovornosti, Adamovo izgovarjanje na Evo, ki mu jo je Gospod dal za družico, pa ni bil le znak neodgovornega bega po prestopku. To je bila huda žalitev Stvarnika in ponoven izraz napuha majhnega človeka, ki svoje majhnosti noče priznati in za svoj prestopok dolži neskončnega Boga. Ker pa neizmerno popolnega Boga ne more raniti žalitev njegove stvari, se vsaka žalitev vrne in rani tistega, ki žali. Na tak način je po vsakem prestopku Božjega reda, to je po grehu, ponovno ranjena narava grešnika, bodisi z zameglitvijo spoznanj, bodisi v obliki notranjega nemira, kar pa ni posledica Božje kazni, temveč človekove neodgovorne upornosti.

Vendar nam je kaj takega težko priznati. Ko večamo med seboj nered in s tem fizično in duhovno trpljenje, velikokrat za to dolžimo Boga. Nekateri mu očitajo, kako je mogel dopustiti to ali ono nesrečo, drugi pa mu pripisujejo maščevalnost, ko vidijo v vsakem trpljenju njegovo kazen. Te žalitve morda niso povsem zavestne, a večajo z drugimi grehi dan za dnem odtujenost človeka njegovemu nebeškemu Očetu. Ta odtujenost in z njo povezano breme trpljenja in nereda bi kmalu postala neznosna brez Božje pomoči v osebi Odrešenika, učlovečenega Boga. Ta edini je lahko s svojim prostovoljnim trpljenjem zadostil za neprestane človekove žalitve Stvarnika, ki pa ne prizadevajo neskončno popolnega Boga, temveč se vračajo kot nevidno breme na človeka in na vse stvarstvo.

Kristusova zadostilna daritev samega sebe je bila potrebna človeku, ki dan za dnem prelamlja naravni red, ne Bogu, ki ga ustvarja in vzdržuje. Božji Sin je prišel med nas, da nas s svojim trpljenjem odreši, pa tudi, da nam da zgled in nas tudi v tem pogledu uči solidarnosti. Kot svobodne osebe naj sprejemamo del odgovornosti tudi za druge in sodelujemo s pomočjo molitve, dela in trpljenja pri poravnavi tega, kar ljudje s slabimi dejanji in opustitvami v stvarstvu pokvarimo ter si tako delamo škodo. Zato smo kristjani še posebej poklicani, da s svojim življenjem in trpljenjem sodelujemo pri zdravljenju tudi takih ran, ki so jih povzročili na družbene telesu drugi člani človeškega rodu.

Božja volja je za nas skrivnost, a smemo reči, da je trpljenje posledica človekovih preteklih in sedanjih odločitev in ne Stvarnikove volje. Če ga sprejememo kot del življenja, kot breme, s katerim do neke mere uravnovešamo posledice lastnih in tujih napak, je tudi trpljenje, kot vse naše bivanje, smiselno. Govori nam o naši svobodi in šibkosti, o odgovornosti, ki jo imamo drug do drugega in do sveta, o posledicah naših dejanj in opustitev. Trpljenje pa nam govori tudi o času in o večnosti, kjer opravičene po očiščenju čakata mir in sreča, saj Božje usmiljenje sprejema v zadostitev naših prestopkov trpljenje Sina Odrešenika in vseh ljudi do konca časov.